

De „*Spray Paint Cases*” in diachronisch perspectief

door

G. DE BOEL

1. De problematiek van de „*spray paint cases*”¹ is in de moderne taalkunde geïntroduceerd door Ch. Fillmore, in het kader van zijn in „The Case for Case” uitgewerkte stelling dat de onderliggende structuur van een zin bestaat uit een werkwoord en één of meer naamwoordelijke groepen, die elk in een specifieke casusrelatie tot het werkwoord staan. Wat Fillmore casusrelaties noemt, zijn niet de buigingsvormen van het naamwoord, maar wel de semantische rollen die door de referenten van de naamwoorden gespeeld worden in de buitentalige werkelijkheid. Volgens dit syntactische model, dat Fillmore „Case Grammar” noemt, zijn functies als onderwerp en lijdend voorwerp niet aanwezig in de onderliggende structuur van de zin. Ze worden slechts ingevoerd in de oppervlaktestructuur, als gevolg van transformaties die de informatie delgen over de semantische rol die gespeeld wordt door de referenten van de naamwoorden².

Fillmore staft deze stelling met voorbeelden die illustreren hoe in verschillende talen verschillende constituenten worden uitgekozen om de functie van lijdend voorwerp te vervullen in constructies die nochtans parafrases van elkaar zijn. De „*spray paint cases*” tonen aan dat dit zelfs in één taal, bij één en hetzelfde werkwoord, het geval kan zijn :

John smeared paint on the wall
John smeared the wall with paint

Aangezien de twee zinnen in parafraaserelatie tot elkaar staan, is het volgens Fillmore arbitrair te beslissen of nu *paint* dan wel *the wall* het echte lijdend voorwerp is. In de onderliggende structuur is er dan ook helemaal geen lijdend voorwerp aanwezig, maar worden zowel *paint*

1. Voor deze term, cf. J. ANDERSON (1977 : 48).

2. Cf. Fillmore (1968 : 17, 49). De tegenstelling tussen het onderwerp en het lijdend voorwerp, waarvan het „diepe casus”-etiket gedelgd wordt, enerzijds, en de andere argumenten van het werkwoord, die over het algemeen hun semantische etiket behouden, anderzijds, beantwoordt aan de tegenstelling tussen grammatische en concrete naamvallen, die gemaakt wordt door de grammatici die Hjelmlev „demi-localistes” noemt (1935 : 55), en overgenomen door Kuryłowicz (1973² : 138-9).

als *the wall* voorafgegaan door het voorzetsel dat de semantische rol specificeert die hun referent in de werkelijkheid speelt, dus *on the wall with paint*: *the wall* staat in een locatieve, *paint* in een instrumentale relatie tot het werkwoord. Het casuskader van het ww. *smear* is dus [— I + L + A].

Het aannemen van een transformationele relatie tussen beide gebruikswijzen van *smear* komt er in feite op neer dat men ze beschouwt als vormen van eenzelfde paradigma: het verband tussen beide behoort tot het domein van de flexie, niet van de derivatie of woordafleiding. Zo kan D. Becker, in zijn toepassing van Fillmore's analyse op de Duitse werkwoorden met het prefix *be-*, de aanhechting van dit prefix aan het werkwoord beschrijven als een soort van registrering, aan het werkwoord, van een afwijkende keuze van lijdend voorwerp³. Fillmore zelf beschrijft de generering van de passieve vorm van het werkwoord op volstrekt analoge wijze⁴.

Tegen zo'n transformationele opvatting pleit nu natuurlijk het ook door Fillmore zelf gesignaleerde⁵ feit dat *John smeared the wall with paint*, i.t.m. *John smeared paint on the wall*, impliceert dat de hele muur onder de verf geraakte. Tussen de „*spray paint cases*” onderling bestaat dus verschil in betekenis, wat een transformationele benadering eigenlijk zou moeten uitsluiten. Tussen actief en passief is er inderdaad geen enkel verschil van deze referentieel-semantische aard. Op grond van dit bezwaar ziet een orthodox transformationalist als S. Anderson zich dan ook genoodzaakt te aanvaarden dat men hier te maken heeft met twee verschillende werkwoorden⁶.

Binnen het Case Grammar model zelf was er inmiddels twijfel gezeten m.b.t. de analyse van *paint* en *with paint* in de vermelde voorbeeldzinnen als onderliggende instrumentalisen. Becker merkt op dat die interpretatie onhoudbaar is, want in dat geval zouden er in een zin als

Der Gärtner begoss die Rose mit Wasser mittels einer Giesskanne

twee vertegenwoordigers van dezelfde casusrelatie (nl. instrumentalis) staan, wat volgens Fillmore uitgesloten is. *Wasser* (en dus ook *paint* in Fillmore's voorbeelden) moet daarom in de onderliggende structuur een patiens (of, met Fillmore's aanvankelijke term, een „objectieve”) zijn⁷.

3. Cf. BECKER (1971: 135; 139).

4. Cf. FILLMORE (1968: 37).

5. Cf. FILLMORE (1968: 48 n.49).

6. Cf. S. ANDERSON (1971: 395).

7. Cf. BECKER (1971: 137). Het is niet duidelijk of Fillmore zelf deze analyse reeds deelt wanneer hij in een publicatie van 1969 de complementen van *smear* plots „Goal” en „Object” (i.p.v. „Locative” en „Instrumental”) noemt. Hij geeft alleszins geen verrechtvaardiging voor de veranderde analyse (1969: 128).

In de herziene versie van zijn theorie aanvaardt Fillmore deze consequentie. De entiteit die in beweging gebracht wordt, of, in Fillmore's termen, het „manipulated object”, noemt hij nu, met een „casusachtig begrip” „patiens”: dat geldt dus bv. voor de verf in de „*spray paint cases*”. Het voorwerp waarop het gehanteerde voorwerp inwerkt, of „affected object”, heet nu „doel”⁸.

De toewijzing van de syntactische functies „onderwerp” en „lijdend voorwerp” gebeurt niet meer op grond van een hiërarchie van semantische rollen, maar wordt nu bepaald door het standpunt van de spreker, die het gebeuren beschrijft vanuit een bepaald perspectief. Zo is het de spreker in *John smears paint on the wall* op de eerste plaats te doen om het feit dat Jan verf aanbrengt op de muur, terwijl het hem in *John smears the wall with paint* erom te doen is dat door Jans ingreep de muur onder de verf geraakt.

In de buitentalige werkelijkheid die door deze zin beschreven wordt, wordt de verf natuurlijk op precies dezelfde manier in beweging gebracht als in de vorige zin. De verf is dus ook hier „patiens”, maar wordt niet uitgekozen als lijdend voorwerp omdat in de ogen van de spreker de muur nu sterker uitkomt. Fillmore somt enkele factoren op die ertoe bijdragen dat een constituent op deze manier „in perspectief” komt⁹. Een daarvan is, zoals in dit geval, het exhaustieve karakter van de inwerking van de handeling op het doel. De „patiens” wordt daarom in de zinsstructuur opzij gezet, en voorzien van het voorzetsel *with*¹⁰.

Deze nieuwe zienswijze maakt de instrumentalis overbodig in het repertorium van semantische rollen. De bijwoordelijke bepaling van middel wordt nu beschouwd als een zuiver syntactische functie, net als onderwerp en lijdend voorwerp. Als gehanteerd voorwerp speelt de referent van de instrumentalis in de buitentalige werkelijkheid de semantische rol van „patiens”, maar om redenen die samenhangen met de belangstelling van de spreker vervult deze constituent niet de centrale syntactische functie van lijdend voorwerp. Dit geldt nu echter niet alleen voor de constituent met *with* van de „*spray paint cases*”, maar ook voor wat men geneigd zou kunnen zijn de „echte”¹¹ instrumentalis met *with* te noemen.

8. Cf. FILLMORE (1977b : 74-5).

9. Cf. FILLMORE (1977a : 102), (1977b : 78-9).

10. Cf. FILLMORE (1977b : 78). Zie ook n.7.

11. Cf. het onderscheid dat Günther maakt tussen wat hij, in aansluiting aan de Duitse traditie van analyse van werkwoorden met *be-*, de „Ornativ” noemt (nl. de instrumentale constituent van de „*spray paint cases*”), en de echte „Instrumental” (1974 : 67-71).

G. Lakoff had nl. reeds op de parafraserelatie¹² gewezen tussen

Seymour sliced the salami with a knife

en

Seymour used a knife to slice the salami.

Nieuw in Fillmores herziene versie van zijn theorie is ook het feit dat hij het hier ontwikkelde conceptuele schema, met een gehanteerd voorwerp of patiëns, een doel en een agens, nu ook van toepassing acht op de breek-, „scene”. Hij demonstreert dat aan de hand van het voorbeeldpaar

I broke the vase with the hammer

I broke the hammer on the vase

The vase wordt hier geanalyseerd als een „doel”, net als *the wall* in de eerder vermelde voorbeelden, en niet als een „objective”, zoals hij voorgesteld had in zijn essay „The grammar of *hitting* and *breaking*” van 1970. Het onderscheid, dat hij daar gemaakt had¹³ tussen „surface contact verbs” als *hit* of *slap*, en „change of state verbs” als *break* of *bend*, wordt daarmee eigenlijk opgeheven. Volgens de logica van het nieuwe systeem wijzigt zich de theoretische status van de notie „verandering van toestand”. In de oorspronkelijke opvatting vormde deze notie een algemene semantische eigenschap van de klasse van werkwoorden waartoe *break* behoort. In de nieuwe opvatting is verandering van toestand een van de factoren die de toewijzing van de functie „lijdend voorwerp” aan een van de constituenten beregelen.

Het oorspronkelijke bezwaar tegen de analyse van *the vase* als „doel” blijft echter overeind: terwijl je nl. wel

12. Cf. G. LAKOFF (1968 : 6 ; 7). Vgl. J. ANDERSON (1977 : 124). In sommige talen is een constructie met een volwaardige predicator de enige manier om de instrumentalisrelatie uit te drukken, cf. Wise : „In some languages of West Africa the relation between the man, stick and donkey would be expressed by something like „the man took stick ; hit donkey” (1976 : 127). Vgl. MEINHOF (1938 : 74), HYMAN (1975 : 137), KISSEBERTH & IMAM ABASHEIKH (1977 : 196). Voor het Oudgrieks is het van oudsher bekend dat participia coniuncta als ἔχων „hebbend”, φέρων „dragend”, ἄγων „brengend”, enz. met het aangewende middel in de accusatief, een parafrase (zij het met toegevoegde informatie) vormen van de constructie met het middel in de instrumentale datief, cf. CLASSEN (1867 : 81-2).

13. Cf. Fillmore (1970 : 125). Lyons schijnt de gegrondheid van het onderscheid tussen verandering van toestand en oppervlakte-contact eveneens te loochenen, doordat hij beide herleidt tot een „source-goal” structuur. De door hem „traditioneel” genoemde verbinding van „transitiviteit” met „doelgerichte activiteit” ligt naar zijn mening aan de basis van de term transitiviteit zelf (1977 : 496). Hoewel nu deze semantische interpretatie van het begrip transitiviteit inderdaad een gemeenplaats is geworden in de Westerse syntactische traditie, is ze vreemd aan de antieke taalkunde, die deze term gecreëerd heeft ter aanduiding van niet-reflexieve complementen.

I hit his leg

kunt parafraseren als

I hit him on the leg

is zo 'n parafraze bij *break* onmogelijk :

I broke his leg

*I broke him on the leg

Zo is ook het fragment

I broke (...) on the vase

van Fillmores zin *I broke the hammer on the vase* helemaal geen parafraze van

I broke the vase

Het gaat hier evident om een verschil in de besproken werkelijkheid, dat nog ver uitstijgt boven de zgn. „focusvariatie” van de eigenlijke „*spray paint cases*”. Bovendien is de „scene” van de beweging van een gehanteerd voorwerp naar een doel toe slechts een subklasse van de „scenes” die met het gebruik van *breken* compatibel zijn. Men denke bv. aan een zin als

Jan brak de plank door er uren op te blijven zitten.

Dit alles wijst erop dat de betekenis van *breken* per se onafhankelijk is van dit specifieke conceptuele kader, en dat de semantische rol die gespeeld wordt door het lijdend voorwerp van *breken* op de eerste plaats die van „het gebroke” is¹⁴, m.a.w. de verandering van toestand vormt wel degelijk een (essentiële!) component van de betekenis van *breken*, en daaruit vloeit voort dat het transitief geconstrueerd wordt, niet omgekeerd. Fillmore zelf schijnt niet ver van deze conclusie te zijn wanneer hij, in een voetnoot, toegeeft dat men de „*spray paint cases*” ook vanuit een andere invalshoek kan bekijken :

„instead of speaking here of „choosing” to put some nominal in direct object function by virtue of noticing an enhanced salience, we should speak of a lexicalization process of transitivization or some other sort of valence change” (1977b : 77, n.2)

In feite komt, zoals verder zal blijken, de aanvaarding van dit alternatief neer op de verloochening van het principe zelf van Case Gram-

14. Cf. SEYFERT (1976 : 59 ; 215).

mar, maar Fillmore maakt zich zoals vaker van deze toch wel fundamentele keuze af met de nonchalante opmerking :

„I have taken this more „processual” view more as an easy way of talking about the phenomena than as a claim about their place in the operation of a grammar” (ibid.)

Nu is het niet van belang ontbloeit te weten dat dit alternatief hem gesuggereerd is door studenten van de Hongaarse hellenist en taalkundige J. Zsilka, die hem er na een lezing in Boedapest op wezen dat het Hongaars relaties van deze aard aan het werkwoord signaleert d.m.v. wat een „perfectiverend” prefix *meg-*¹⁵ genoemd wordt. Uit deze voetnoot blijkt nl. dat Fillmore vertrouwd was met het werk van Zsilka, dat naar alle waarschijnlijkheid model heeft gestaan voor Fillmore's Case Grammar.

2. Zsilka had in 1962 de dubbele constructie van een aantal Griekse werkwoorden, die op alle punten overeenstemt met die van de „*spray paint cases*”, in verband gebracht met het „objectieve” gebruik van de instrumentalis. Delbrück, de syntacticus onder de Junggrammatiker, had nl. geconstateerd dat in het Indo-Europees de instrumentalis, vooral na werkwoorden van „bewegen”, „werpen”, alterneert met de gewone objectsaccusatief¹⁶. Deze alternantie, die bv. in Homerisch Grieks bij twaalf werkwoorden geattesteerd is¹⁷, is nog springlevend in de moderne Germaanse en Slavische talen.

Delbrück is van oordeel dat het oorspronkelijke betekenisonderscheid tussen de accusatief en de instrumentalis bij deze werkwoorden verloren is gegaan, en dat de verbinding van het werkwoord met de ene of met de andere naamval „praktisch op hetzelfde neerkomt”.

Hij noemt dit gebruik daarom „Instrumentalis des Objekts”¹⁸. Jespersen van zijn kant analyseert, in het licht van deze variatie in de Oudgermaanse talen, het lijdend voorwerp in constructies als *she nods her head, the dog wags his tail, he snapped his fingers at it*, als „instrumental object”¹⁹.

Visser maakt bezwaar tegen Jespersens methode, die erin bestaat een gegeven structuur te analyseren in het licht van een andere structuur : men kan nl. het instrumentale karakter van het lijdend voorwerp in

15. Cf. ZSILKA (1965 : 327), HOPPER-THOMPSON (1980 : 262 ; 266-7).

16. Cf. DELBRÜCK (1893 : 257). Deze alternatie werd reeds opgemerkt door Pāṇini voor het Oudindisch, cf. KIPARSKY & STAAL (1969 : 84-5), en door Aristarchos voor het Homerisch Grieks, cf. Friedländer (1853 : ad B148).

17. Cf. DE BOEL (1988 : hoofdstuk 6).

18. Cf. DELBRÜCK (1907 : 175) voor het Germaans, en Kuryłowicz (1973² : 138) voor het Slavisch.

19. Cf. JESPERSEN (1927 : 236-7).

he beat his fist on the table

enkel aantonen door het te veranderen in

he beat with his fist on the table

Maar ook Visser stelt dat de toevoeging van *with* in, bv.

he nodded (with) his head

de betekenis niet wijzigt²⁰.

Dit „objectieve” gebruik van de instrumentalis wordt nu door Zsilka aangegrepen als basis voor een vérgaande theorie over de syntaxis van het Pre-Indo-Europees. Hij vergelijkt de constructie van

χερμαδίωσιν βάλλον (Ilias 12, 155)
 steen (dat.(instr.)pl.) werpen (impf. 3 pl.)
 „ze wierpen met stenen”

met die van

ἔβαλον τανυήκεας ὄζους (Il. 16.768)
 werpen (aor.3 pl.) lang (acc.pl.m.) tak (acc.pl.)
 „ze wierpen hun lange takken”

en concludeert daaruit dat de accusatief van het lijdend voorwerp hier in feite de waarde heeft van een instrumentalis, of, m.a.w., een latente instrumentalis bevat²¹. Op dezelfde manier leert de vergelijking van de volledige constructie, waarvan de laatgenoemde een deel was, nl.

αἶ τε πρὸς ἀλλήλας ἔβαλον
 rel.nom.pl.f. part. naar elkaar (acc.pl.f.) werpen (aor. 3 pl.)
 τανυήκεας ὄζους (Il. 16.768)
 lang (acc.pl.m.) tak (acc.pl.)
 „die hun lange takken tegen elkaar wierpen”

met

Ἔκτωρ δ' Ἴϊονῆα βάλ'
 Hektor (nom.) part. Eioneus (acc.) werpen (aor. 3s.)
 ἔγχεϊ ὀξύοντι (Il. 7.11)
 speer (dat.(instr.)s.) scherp (dat.(instr.)s.n.)
 „Hektor trof Eioneus met zijn scherpe speer”

dat de accusatief in feite de waarde heeft van een bepaling van richting. Op grond van de collatie van de structuur van de twee laatstgenoemde zinnen reconstrueert Zsilka dan een derde, „rudimen-

20. Cf. VISSER (1963 : 418).

21. Cf. ZSILKA (1962 : 368), (1965 : 321).

taire'' structuur, waarvan elk van de twee andere kan afgeleid worden, nl.

verb + with sth. + to swb. ²²

verb + sth. + to swb.

verb + with sth. + sth.

Het behoeft geen betoog dat deze „rudimentaire structuur'' volledig overeenkomt met Fillmores oorspronkelijke voorstelling van de dieptestructuur van de „*spray paint cases*'', en dat de twee afgeleide structuren precies de twee constructies van werkwoorden als *spray* of *smear* dekken. Het enige verschil is natuurlijk dat voor Fillmore de dieptestructuur synchroon onderliggend is, terwijl voor Zsilka de „rudimentaire structuur'' diachronisch de oorspronkelijke is.

De manier nu waarop Zsilka de evolutie verklaart die leidt naar het bestaan van de „*spray paint cases*'' is in 1962 nog vrij chaotisch ²³. Wel zegt hij reeds zonder omwegen dat deze complexe toestand het resultaat is van een historische ontwikkeling, en, vooral, dat de ontwikkeling van het zuiver syntactisch gebruik van de naamvallen in nauw verband staat met essentiële semantische veranderingen op lexicaal gebied.

In 1965 echter zet Zsilka in een nieuw artikel, dat het vorige op enkele fundamentele punten corrigeert, op duidelijke wijze uiteen hoe hij zich die historische ontwikkeling voorstelt. De traditie van de vergelijkende syntaxis gaat uit van een oorspronkelijke taaltoestand zonder rectie. Alle woorden waren autonoom, en onderhielden slechts weinig relaties met de andere woorden van de zin ²⁴.

Zsilka trekt uit deze opvatting, die, naar het treffende beeld van Serbat ²⁵, de syntaxis van het Pre-Indo-Europees eigenlijk tot een doos met de stukjes van een onopgeloste puzzle maakt, de conclusie dat het werkwoord oorspronkelijk intransitief was.

In een bepaalde fase van de evolutie kon een naamwoord met zo'n intransitief werkwoord verbonden worden in een bepaalde locatieve relatie. Zsilka denkt daarbij zowel aan de „waarheen''- als aan de „waarvandaan''-relatie, die elk door een bepaald morfeem uitgedrukt worden. Deze morfemen komen naar hun vorm, maar niet naar hun functie, overeen met resp. de toekomstige acc. en de toekomstige instrumentalis. Wanneer nu een ander naamwoord, dat weer in een locatieve relatie tot het werkwoord staat, aan de combinatie van het

22. Zsilka gebruikt *sth.* voor „accusativus objectivus'', *with sth.* voor „casus instrumentalis'' en *to swb.* voor „accusativus directionis'' (1962 : 370).

23. Voor gerechtvaardigde kritiek op Zsilka's voorstelling van de gang van zaken in 1962, cf. Haudry (1977 : 176 n.1 ; 177 n.1). Hierbij dient echter opgemerkt dat die kritiek op een aantal punten niet meer opgaat voor Zsilka (1965), wat Haudry niet signaleert !

24. Cf. BRÉAL (1921⁵ : 204), MEILLET (1937⁸ : 440), MEILLET-VENDRYES (1948² : 573).

25. Cf. SERBAT (1981 : 92).

werkwoord met het eerste naamwoord toegevoegd wordt, dan verbleken de oorspronkelijke locatieve relaties, uitgedrukt door het allatieve en het separatieve morfeem. Beide morfemen krijgen een nieuwe functie : ze duiden nu de enge cohesie aan tussen het werkwoord en het eerste naamwoord. Die cohesie is in dit stadium slechts mogelijk doordat er een enge inhoudelijke eenheid²⁶ bestaat tussen het werkwoord en dit eerste naamwoord, dat a.h.w. het materiaal vormt van de handeling, en daarom ook, in principe, in de inhoud van het werkwoord kan opgenomen worden : Zsilka illustreert die eenheid met het vb. βέλος βάλλειν „een werptuig werpen”. Bij Fillmores voorbeelden zou die eenheid bestaan tussen *smear* en *paint*.

De toestand verandert echter volledig op het ogenblik dat de taal in staat wordt diezelfde stand van zaken vanuit het standpunt van het tweede naamwoord te beschrijven, door dit naamwoord in cohesie met het werkwoord te brengen :

$(V + a) + b$ wordt $(V + b) + a$

De actieradius van de taal wordt op dat ogenblik enorm vergroot, aldus Zsilka, omdat het nu mogelijk wordt het werkwoord en een extern voorwerp, elementen dus waartussen geen semantisch verband bestaat, met elkaar te verbinden. De cohesie wordt nu een autonoom, echt syntactisch verschijnsel²⁷.

Ze wordt uitgedrukt door hetzelfde morfeem dat reeds de cohesie tussen het werkwoord en zijn interne voorwerp uitdrukte : daardoor ontstaat de accusatief van het lijdend voorwerp. Het interne voorwerp, dat vroeger door deze naamval gekarakteriseerd werd, heeft nu een nieuwe uitdrukking nodig. De naamval, die vroeger het interne voorwerp met een separatief betekenismoment uitdrukte, komt daarvoor vrij. Zijn nieuwe functie bestaat erin uit te drukken dat het interne voorwerp een bemiddelende rol speelt tussen het werkwoord en het externe voorwerp. Daardoor wordt deze casus tot instrumentalis.

Bij deze hypothese van Zsilka zijn, dunkt me, twee fundamentele opmerkingen te maken. De eerste is dat ze door haar auteur resoluut in een glottogonisch kader gesitueerd wordt, en dat de consequenties van de keuze ook ten volle geaccepteerd worden. Zsilka neemt inderdaad aan dat het uitdrukkingsvermogen van de taal in de loop van de evolutie die hij beschrijft in belangrijke mate toeneemt. In het oorspronkelijke stadium, waarin alle werkwoorden intransitief waren, kon naast het onderwerp enkel een locatieve constituent voorkomen. De taal wordt maar geleidelijk aan in staat, ingewikkeldere samenhangen in de werkelijkheid uit te drukken.

26. Cf. ZSILKA (1965 : 326). Zie ook n.35.

27. Cf. ZSILKA (1965 : 331).

Men herinnere zich in deze context Fillmores oorspronkelijke onderscheid tussen werkwoorden als *hit* en werkwoorden als *break*. De „oertaal” kon de notie van het transitieve „breken” niet uitdrukken, zolang ze enkel uitdrukking kan geven aan locatieve relaties :

* John broke with the hammer on the vase

geeft nl. geen uitsluitel omtrent de vraag welk van beide voorwerpen nu precies gebroken werd.

De enige uitweg had erin bestaan om het postulaat van oorspronkelijke intransitiviteit te verbinden met oorspronkelijke ergativiteit²⁸. Maar, nog afgezien van de problemen die zo'n hypothese met zich meebrengt²⁹, is het evident dat Zsilka met een actief onderwerp werkt en dus binnen het nominatieftaalkader blijft. Aangezien nu echter in het Homerisch Grieks nog heel wat zgn. „sporen” van de „oorspronkelijke” toestand aanwezig zijn (nl. juist die elementen die Zsilka toelaten zijn reconstructie te maken), moet men aannemen dat die oorspronkelijke toestand niet zo erg oud kan zijn, en dat dus op ontstellend korte tijd de gedachte en de taal een enorme sprong voorwaarts gemaakt hebben. Daartegen pleit dat het in om het even welk stadium van een taal die naam waardig ondenkbaar is dat causatieve noties als „breken” onuitdrukbaar zouden zijn. Reconstructie van het Pre-Indo-Europees heeft een reële taal als onderzoeksobject, niet het gestamel van de eerste mensen.

De tweede opmerking betreft de relatie tussen het werkwoord en zijn eerste, interne voorwerp. Het lijkt dat Zsilka deze relatie een allatieve inhoud heeft gegeven op grond van de redenering dat de naamval die geroepen is om deze relatie (en pas later ook die tussen het werkwoord en zijn externe voorwerp) uit te drukken, nl. de accusatief, door de vergelijkende taalkunde traditioneel als een oorspronkelijk allatieve naamval wordt beschouwd. Maar dan moet natuurlijk verklaard worden hoe een allatief morfeem tot uitdrukking kon worden van „het materiaal, het instrument van het werkwoord”. Hoe heeft men ooit de notie „(met) verf smeren” kunnen uitdrukken als „naar verf smeren”?

3. De Franse comparatist J. Haudry, die zich in een reeks artikels vanaf 1970 met dezelfde kwestie heeft beziggehouden, kent zowel

28. Voor een status quaestionis van de hypothese dat het Pre-IE een ergatieve taal was, cf. K. H. SCHMIDT (1977).

29. Zo is het geenszins duidelijk waarom de gepostuleerde oorspronkelijke casus absolutus in zijn functionele evolutie naar de accusatief moest vervangen worden door een gemarkeerde vorm (de allatief), aangezien de nominatief, die volgens deze hypothese ontstaan is uit de oorspronkelijke ergatief, reeds duidelijk gemarkeerd was. Voor dit argument, cf. o.a. FINCK (1907 : 268-9), VELTEN (1932 : 218-20). De constructie „de la part de Dieu (ablatif - ergatif) il y a création envers l'homme (latif)”, die VAILLANT voorstelt (1936 : 99), is dan ook zowel logisch als typologisch een onding.

Zsilka als Fillmore, en wil de problemen die met Zsilka's benadering gepaard gaan verhelpen. Het uitgangspunt van zijn theorie is het axioma dat een morfeem met een zuiver syntactische functie onmogelijk een positieve semantische inhoud kan verwerven. Daarenboven leert de ervaring dat, omgekeerd, semantisch geladen morfemen ertoe neigen hun autonome betekenis te verliezen van zodra ze in een verband van rectie opgenomen worden³⁰.

Op grond van dit axioma aanvaardt hij de traditionele opvatting, dat de allatieve waarde, die de accusatief kenmerkt in een gedeelte van zijn bijwoordelijke gebruikswijzen in verschillende oude en moderne Indo-europese talen (bv. Lat. *eo Romam* „ik ga naar Rome”, Eng. *I'm going home*), de oorspronkelijke waarde is van de accusatief. Nu is deze traditionele opvatting altijd erg vaag gebleven: men gaf nooit aan welke voorstelling men zich maakte van de gehele syntaxis van een Pre-Indo-Europees dat de accusatief enkel als allatief kende. De overgang naar de syntaxis van de historische talen, en dus ook van het laat gemeenschappelijk Indo-Europees, stelde men zich, tenminste impliciet³¹, zó voor dat elke accusatief van het lijdend voorwerp terugging op een oorspronkelijke allatief. Dit naïeve localisme wordt terecht van de hand gewezen door Haudry als zijnde niet meer dan een synchrone beschrijvingstechniek, aangezien elk lijdend voorwerp louter theoretisch inderdaad kan opgevat worden als het „aangrijpingspunt” van het proces³².

Het spreekt vanzelf dat deze vorm van localisme in feite geen enkele verklaring biedt: de accusatief τόξον „de boog” in τόξον ἔτεινε „hij spande de boog” „doel van het proces” noemen, zoals Hjelmlev doet³³, komt er eigenlijk op neer dat men afsprekt het woord „doel” te zeggen van zodra men een accusatief van het lijdend voorwerp ziet. Haudry toont aan dat het „doel” van de spanhandeling niet het gespannen voorwerp, de boog, is, maar wel het voorwerp dat men bereikt door het eerste op te spannen. In het Nederlands is de band tussen de spanhandeling en het beoogde doel nog duidelijk zichtbaar in het etymologische verband tussen de werkwoorden *rekken* en *raken*.

Haudry wijst de localistische oververeenvoudiging af. Het komt er op aan te onderzoeken welke complementen precies door de allatieve accusatief uitgedrukt werden in het Pre-Indo-Europees, en welke uitdrukking ter beschikking stond voor de andere complementen die later als lijdend voorwerp zouden fungeren.

30. Cf. HAUDRY (1977: 12, 14). Vgl. PERROT (1966: 310).

31. Voor een explicitering van deze opvatting, cf. bv. SOMMER (1931³: 15-6, § 18).

32. Cf. HAUDRY (1977: 201, n. 3.1.8.O (1)).

33. Cf. HJELMLEV (1935: 46).

Hij vindt nu die alternatieve uitdrukking in de door hem „possessief” genoemde waarde van de instrumentalis. Uitingen van deze waarde vindt men o.a. in de adnominale zgn. „beschrijvende ablatief” van het Latijn, als in

vir praestanti prudentia
 man (nom.s.) buitengewoon (abl.(instr.)s.) inzicht (abl.(instr.)s.)
 „een man van buitengewoon inzicht”

of in de adverbale zgn. „datief van de begeleidende omstandigheid” van het Grieks, als in

τοῖσι [sc. σκήπτροισι] ἔπειτ'
 die (dat.(instr.)pl.) scepter (dat.(instr.)pl.) vervolgens
 ἦισσον (Il. 18.506)
 opspringen (impf. 3 pl.)
 „met de scepters (in hun hand) sprongen ze vervolgens op”

Als concrete waarde is deze „possessieve” waarde van de instrumentalis in Haudry's ogen de oorspronkelijke. Ze ligt volgens hem dan ook aan de basis van het gebruik van deze naamval als objects-instrumentalis. Deze waarde liet de instrumentalis toe de patiens uit te drukken voor zover dat een door het onderwerp in zijn handen gehouden of gehanteerd voorwerp is: Haudry verwijst ernaar als „l'objet-en-contact avec le sujet”³⁴. Zo kon de constituent die later als lijdend voorwerp van werkwoorden van „zwaaien”, „dragen”, „smeren” enz. zou fungeren, oorspronkelijk in de instrumentalis uitgedrukt worden, een mogelijkheid die in de Germaanse en Slavische talen tot op zekere hoogte bewaard is gebleven: men denke voor het Nederlands bv. aan *zeulen met*, *komen aandragen met*, enz., naast de reeds vermelde voorbeelden van de objects-instrumentalis. Haudry rehabiliteert dus de structuur

werkwoord + instrumentalis + allatief

die door Zsilka en aanvankelijk ook door Fillmore als fundamenteel werd beschouwd. Die rehabilitatie wordt hem mogelijk gemaakt door zijn veel ruimere opvatting van de instrumentalis, die deze naamval tot de normale uitdrukking van (een belangrijke subklasse van) de patiens maakt. Deze opvatting vindt bovendien, althans op het eerste gezicht, steun in de syntactische structuur van de vroegst geattesteerde talen.

In het taalstadium nu waarin de instrumentalis en de accusatief enkel deze concrete betekenis hadden, en de syntactische functie „lijdend voorwerp” nog niet bestond, was volgens Haudry de term in

34. Cf. HAUDRY (1977: 34).

de instrumentalis centraler dan die in de accusatief: hij kwam het dichtst bij het statuut van grammatisch voorwerp omdat hij conceptueel onmisbaar³⁵ was, terwijl de term in de accusatief slechts een facultatieve bijwoordelijke bepaling was: een uitbreiding van de basisconstructie³⁶. Als voorbeeld van die oorspronkelijke constructie citeert Haudry in het Grieks

βάλλω λίθω /τινά
werpen (pres. 1 s.) steen (dat.(instr.)s.) iemand (acc.s.)

Naar zijn mening betekende deze constructie in dit stadium „ik werp met een steen naar iemand”.

De overgang naar het stadium met de syntactische functie „lijdend voorwerp” greep dan volgens Haudry plaats precies in de constructie van de talrijke werkwoorden waarbij zowel de instrumentalis als de accusatief, beide in hun oorspronkelijke concrete waarde, conceptueel inherent waren. Deze werkwoorden drukken dus alle, ondanks hun op het eerste gezicht uiterst verschillende betekenissen, een algemene semantische relatie van het volgende type tussen drie „actants” of „medespelers” uit³⁷:

- een niet nader gespecificeerd onderwerp;
- een voorwerp-in-contact met het onderwerp. Dit contact kan uitwendig zijn, en betrekking hebben op een voorwerp dat door het onderwerp vastgehouden, gedragen, gebruikt of ergens op aangebracht wordt, of ook inwendig: dan gaat het om een lichaamsdeel of een eigenschap van het onderwerp;
- een buiten het onderwerp gelegen voorwerp, dat het onderwerp probeert te bereiken of effectief bereikt.

Het is evident dat deze semantische structuur precies beantwoordt aan die van de „*spray paint cases*”. De creatie van de syntactische functie „lijdend voorwerp”, en, daarmee samenhangend, de overgang naar de dubbele constructie van deze werkwoorden, gebeurde nu volgens Haudry door de reanalyse van deze oorspronkelijke constructie als

βάλλω τινά/ λίθω
werpen (pres. 1 s.) iemand (acc.s.) steen (dat.(instr.)s.)

35. De term in de instrumentalis wordt gedefinieerd als „l'objet premier du verbe, c'est-à-dire le constituant immédiat de ce verbe, par référence auquel le sens du verbe se définit” (1970: 70). Deze defenitie verwijst naar de „inhaltliche Entsprechung” tussen het werkwoord en zijn eerste complement, die door Zsilka opgemerkt werd (1965: 320). Cf. n.26. Ook Fillmores definitie van de „objective” als „the case of anything representable by a noun whose role in the action or state identified by the verb is identified by the semantic interpretation of the verb itself” (1968: 25) verwijst naar hetzelfde fenomeen, maar het is de vraag of ze niet te ruim is voor de „objective” als geheel.

36. Cf. HAUDRY (1977: 170; 173).

37. Cf. HAUDRY (1977: 175).

De reanalyse houdt in dat de oorspronkelijk periferische, allatieve accusatief tot centrale accusatief van het „lijdend voorwerp” wordt. Met die reanalyse gaat echter „automatisch” een betekenisverandering gepaard: in historisch Grieks betekent deze constructie nl. „ik tref iemand met een steen”, en niet „ik werp met een steen naar iemand”, de betekenis die Haudry postuleert voor het Pre-Indo-Europees. Om nu de oorspronkelijke betekenis toch te kunnen uitdrukken werd een nieuwe constructie gecreëerd, die gebruik maakte van de nieuw ontstane functie „lijdend voorwerp”: de nieuwe, zuiver syntactische gebruikswijze van de accusatief maakt het immers mogelijk het oorspronkelijk centrale, maar door de reanalyse gedegradeerde³⁸ complement λίθω „met een steen” opnieuw centraal te maken. De nieuwe constructie levert dus

βάλλω	λίθω
werpen (pres. 1 s.)	steen (acc.s.)

op, „ik werp een steen”, waarbij het allatieve complement, dat oorspronkelijk in de accusatief stond, nu ook een nieuwe uitdrukking krijgt, nl. een allatief voorzetsel.

In deze laatste constructie is de accusatief, althans volgens Haudry en de hoofdstroom in de traditie, etymologisch niet op zijn plaats. Hij kan hier enkel gebruikt worden voor zover hij het kenmerk is geworden van de syntactische functie „lijdend voorwerp”, die zelf geen semantische inhoud meer heeft³⁹. Het verschil tussen βάλλω τινά „ik tref iemand” en βάλλω λίθω „ik werp een steen” wordt daarom naar Haudry’s mening niet bepaald door een betekenisverschil bij het werkwoord, maar wel door de verschillende gelding van de accusatief in de twee gevallen: in het eerste geval

„c’est un accusatif du but visé ou atteint (*eo Romam*) avant d’être un accusatif d’objet” (1977: 173)

terwijl hij in het tweede geval enkel accusatief van het lijdend voorwerp is. Deze dubbele gelding van het lijdend voorwerp in de synchronie noemt Haudry „diathèse de l’objet”. Volgens deze voorstelling van de gang van zaken heeft de oude constructie dus een nieuwe betekenis, terwijl de nieuwe constructie de oude betekenis draagt.

De vraag rijst natuurlijk waarom de oorspronkelijke betekenis überhaupt verloren dreigde te gaan, of m.a.w., waarom het periferische

38. Voor de notie „degradatie”, cf. Weisgerber: „Die Beobachtungen müssten also an Fällen, in denen „Sachen”, über die verfügt wird, aus *ibrer normalen Rolle des Akkusativobjektes verdrängt* und durch Konstruktionen anderer, ins/besondere instrumentaler Art gefasst werden” (1958: 54-5). Merk op dat de richting van het proces (nl. eerst, „normaal”, de accusatief, dan de instrumentalis) dezelfde is als die bij FILLMORE (cf. n.10), maar tegengesteld aan die bij HAUDRY.

39. Cf. HAUDRY (1977: 149).

allatieve complement tot lijdend voorwerp is geworden. Haudry ziet het antwoord op die vraag in de toename van de frequentie van de allatief :

„Pour certains procès, le résultat, le but visé ou atteint compte plus que les moyens employés ; (...). Le mécanisme de l'évolution / n'est autre que la simple *fréquence* du terme exprimant le résultat ou le but” (1977 : 178-9)

4. De verwantschap tussen Haudry's benadering en die van Fillmore is evident. Er is in de eerste plaats het feit dat beiden verkiezen het werkwoord niet te splitsen, waarvoor ze het dan in ruil zijn relationeel karakter moeten ontzeggen. Haudry formuleert op bijzonder duidelijke wijze het alternatief waarmee de beschrijver te maken heeft : ofwel verwijst hij het probleem naar het lexicon door de twee gebruikswijzen van βάλω en de andere „*spray paint* werkwoorden” als twee verschillende werkwoorden te beschouwen : in dat geval houdt hij zijn syntaxis eenvoudig, en kan hij werken met één enkele, zuiver syntactische functie „lijdend voorwerp”, ofwel lost hij het probleem op in de syntaxis, door verschillende types van lijdend voorwerp aan te nemen. In dat geval vereenvoudigt hij het lexicon.

In de synchronie zijn beide oplossingen evenwaardig : het alternatief is niet van die aard dat het gewoon door waarneming van de feiten opgelost kan worden⁴⁰. Maar in de diachronie leidt Haudry's bovenvermelde basisaxioma in zijn ogen noodzakelijk tot een oplossing langs syntactische weg : lexicale splitsing is derhalve niet meer dan een beschrijvingsprocédé aangezien het werkwoord in beide constructies éénzelfde handeling uitdrukt⁴¹.

Fillmore verwoordt die consequentie als volgt :

„The semantic description of the verb will do no more than identify a particular activity having a result of a particular kind on the object identified by the O element”.
(1968 : 29)

Deze keuze is natuurlijk de enig mogelijke indien men, zoals zowel Fillmore als Haudry doen, de relationele informatie in de naamwoordelijke constituenten situeert. Beide splitsen nl. de syntactische functies „onderwerp” en „lijdend voorwerp” op in een aantal verschillende relaties, die overeenkomen met de semantische rollen die de referenten van deze naamwoorden spelen in het gebeuren uitgedrukt door hun werkwoord.

Zowel Haudry als Fillmore werken daarom met een *proces* van onderwerp- en voorwerpvorming. Voor Fillmore neemt dat proces,

40. Cf. HAUDRY (1977 : 150).

41. Cf. HAUDRY (1977 : 156).

zoals gezegd, de vorm aan van een synchrone transformatie, indien men tenminste zijn in een voetnoot geuite twijfel, waarover we het reeds gehad hebben, buiten beschouwing laat. Haudry, die zijn hele theorie grondvest op het bewustzijn, dat de syntactische opvatting de lexicale uitsluit, maakt van zijn kant de diachronische dimensie expliciet, die in het transformationele denken altijd al subliminair aanwezig is. Zijn voorstelling van het mechanisme van dit proces is echter weinig overtuigend. Om welke reden zou een spreker van het Pre-Indo-Europees meer belangstelling gehad hebben voor het gehanteerde wapen dan voor de getroffen man? En waaraan is het dan te wijten dat die belangstelling zich geleidelijk zou verlegd hebben? Bovendien schijnt deze verklaring te impliceren dat „holistische” betekenissen als „treffen”, „vullen”, „bereiken” of „bezetten” maar tot stand konden komen door reanalyse van de oorspronkelijke constructie, waarin de werkwoorden die door de reanalyse tot deze betekenissen zouden komen, enkel resp. „werpen”, „gieten”, „spannen” en „strekken” betekenden⁴².

Moet men nu daaruit opmaken dat het Pre-Indo-Europees deze „holistische” betekenissen nog niet kende? Men wordt hier opnieuw geconfronteerd met de glottogonische implicaties die Zsilka's reconstructie onaantrekkelijk maakten. Haudry wijst deze gevolgtrekking wel van de hand⁴³, maar zijn antwoord bevredigt niet, aangezien er in het taalsysteem zoals hij het reconstrueert eenvoudigweg geen constructie beschikbaar is om werkwoorden met die „holistische” betekenis te onderscheiden van de andere. De accusatief van doel drukt nl. in zijn ogen zowel „le but atteint” als „le but visé” uit⁴⁴.

Nu is de uitdrukking van het onderscheid tussen een enkel beoogd en een effectief bereikt doel bij een activiteit als „smeren” wellicht niet essentieel, aangezien de betekenis van *smeren* zelf impliceert dat de verf die men op een muur smeert inderdaad ook op die muur geraakt. Maar Haudry citeert, net als Zsilka, als prototype van zijn analyse de werkwoorden die „werpen” betekenen in het Grieks en in het Germaans. Nu is het m.b.t. die activiteit beslist niet overbodig uit te drukken of het doel effectief bereikt dan wel enkel beoogd wordt.

Voor Haudry gaat het bij „werpen” en „treffen” om „deux aspects opposés et complémentaires d'un même procès”⁴⁵, of nog om „une seule et même action”⁴⁶. Ruipérez had echter, in zijn

42. Cf. HAUDRY (1977 : 170 ; 234 ; 308).

43. Cf. HAUDRY (1977 : 211).

44. Cf. HAUDRY (1977 : 143 n.1).

45. Cf. HAUDRY (1970 : 62).

46. Cf. HAUDRY (1977 : 171).

studie van het aspect in het Oudgrieks, terecht opgemerkt dat het eindpunt van de handeling uitgedrukt door het werkwoord βάλλω, wanneer het „werpen” betekent, bereikt wordt van zodra het werptuig de hand verlaat, terwijl de betekenis van βάλλω „treffen” enkel bestaat uit het punt waarop een voorwerp door dit werptuig getroffen wordt⁴⁷. Dat beide punten componenten kunnen zijn van eenzelfde proces in de werkelijkheid hoeft geen betoog, maar doet hier niets ter zake. Het onderscheid tussen beide betekenissen is, zo kan men veilig aannemen, altijd essentieel geweest. Aangezien nu de accusatief volgens Haudry zonder onderscheid zowel het beoogde als het bereikte doel uitdrukte, kon het verschil tussen „werpen” en „treffen” enkel in het werkwoord zelf gesitueerd zijn, of, m.a.w., er waren wel degelijk twee verschillende werkwoorden βάλλω.

De discussie omtrent Fillmores herziene model leidt nu tot dezelfde conclusie. Zo neemt Starosta aan dat het Engelse werkwoord *hit* in

John hit the fence with his cane

verschillend is van het werkwoord *hit* in

John hit his cane against the fence.

Een van zijn argumenten voor die analyse is dat deze zinnen bij vertaling in het Nederlands verschillende werkwoorden vergen, nl. enerzijds *raakte* of *trof*, anderzijds *sloeg*⁴⁸. Hij noemt de twee „gebruikswijzen” van *hit* daarom „seperate homophonous (though derivationally related) verbs”. Dezelfde redenering brengt Dik ertoe de „*spray paint cases*” een geval van nulafleiding te noemen, met verwijzing naar het Nederlands, waar de afleiding formeel gemarkeerd wordt d.m.v. het prefix *be-*⁴⁹. Dezelfde nulafleiding moet men dan ook aannemen voor het Pre-Indo-Europees.

5. De aanvaarding van de lexicale oplossing brengt mee dat het syntactische proces van voorwerpvorming, zoals dat door Fillmore en Haudry gepostuleerd wordt, in de theorie moet vervangen worden door een woordafleidingsregel: een synchroon proces van derivatieve morfologie, dat dus reeds in het Pre-Indo-Europees moet bestaan hebben. Dat betekent dan natuurlijk ook dat het overbodig is een „diathèse de l’objet”, en, daarmee samenhangend, een radicale verandering van status van de accusatief en de instrumentalis aan te nemen. Niets belet ons te veronderstellen dat de accusatief altijd gediend heeft voor de uitdrukking van de zuiver syntactische functie

47. Cf. RUIPÉREZ (1954 : 83). Vgl. LEISI (1961² : 98).

48. Cf. STAROSTA (1978 : 509), die zijn Nederlandse vertalingen aan R. DIRVEN dankt.

49. Cf. DIK (1980 : 37), vgl. STAROSTA (1978 : 514).

„lijdend voorwerp”, te meer daar er ernstige aanwijzingen zijn dat het gebruik van de accusatief van richting een secundaire ontwikkeling is⁵⁰. De instrumentalis van zijn kant is altijd de uitdrukking geweest van periferische complementen: niets wijst erop dat de toestand in het Pre-Indo-Europees anders was dan in het moderne Nederlands, waar de objectsinstrumentalis geenszins zomaar uitwisselbaar is met de accusatief. *Met stenen gooien* heeft nl. andere gebruiksvoorwaarden dan *stenen gooien*⁵¹: hun verschil berust erop, dunkt me, dat het voorwerp in de accusatief voorgesteld wordt als bewegend voorwerp, en dat de predicatie juist die beweging betreft, terwijl het voorwerp in de instrumentalis slechts een middel aangeeft waarmee het onderwerp een activiteit uitvoert. Het voorwerp in de accusatief is daarom eigenlijk lijdend voorwerp van een naar de betekenis causatief bewegingswerkwoord, terwijl het werkwoord met het voorwerp in de instrumentalis op de eerste plaats een activiteitswerkwoord is.

BIBLIOGRAFIE

- ANDERSON, J. (1977): On Case Grammar. London.
 ANDERSON, S. (1971): On the role of deep structure in semantic interpretation, in: F. L. 7, 387-396.
 BECKER, D. A. (1971): Case Grammar and German *be-*, in: Glossa 5, 125-145.
 BREAL, M. (1921⁵): Essai de sémantique. Paris.
 CLASSEN, J. (1867): Beobachtungen über den homerischen Sprachgebrauch. Frankfurt.
 DE BOEL, G. (1988): Goal accusative and object accusative in Homer. Brussel (ter perse).
 DELBRÜCK, B. (1893): Vergleichende Syntax der indogermanischen Sprachen. Erster Theil Strassburg; = Brugmann, K. & Delbrück, B.: Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen, Dritter Band.
 (1907): Synkretismus. Ein Beitrag zur germanischen Kasuslehre. Strassburg.
 DIK, S. (1980): Studies in Functional Grammar. London.
 FILLMORE, Ch. (1968): The Case for Case, in: Bach, E. & Harms, R. (eds): Universals in linguistic theory, New York, 1-88.
 (1969): Types of lexical information, in: Kiefer, F. (ed.): Studies in syntax and semantics, Dordrecht, 109-137.
 (1970): The Grammar of *hitting* and *breaking*, in: Jacobs, R. A. & Rosenbaum, P. S. (eds.): Readings in English Transformational Grammar. Waltham (Mass.), 120-133.
 (1977a): Topics in lexical semantics, in: Cole, R. W. (ed.): Current Issues in Linguistic Theory. Bloomington London, 76-137.
 (1977b): The Case for Case reopened, in: Cole, P. & Sadock, J. M. (eds.): Syntax and Semantics. Vol. 8: Grammatical Relations. New York - San Francisco - London, 59-81.
 FINCK, F. N. (1907): Der angeblich passivische Charakter des transitiven Verbs, in: K.Z. 41, 209-282.
 FRIEDLÄNDER, L. (1853): Aristonici Περὶ σημείων Ἰλιάδος reliquiae emendatiores. Göttingen.
 GÜNTHER, H. (1974): Das System der Verben mit *BE-* in der deutschen Sprache der Gegenwart. Tübingen.

50. Cf. DE BOEL (1988: hoofdstuk 4).

51. Cf. DELBRÜCK (1907: 175), WEISGERBER (1958: 72).

- HAUDRY, J. (1970) : L'instrumental et la structure de la phrase simple en indo-européen, in : B.S.L. 65, 44-84.
- (1977) : L'emploi des cas en védique. Introduction à l'étude des cas en indo-européen. Lyon.
- HJELMSLEV, L. (1935) : La catégorie des cas, I, in : Acta Jutlandica 7, I-XII, 1-184.
- HOPPER, P. & THOMPSON, S. (1980) : Transitivity in grammar and discourse, in : Language 56, 251-299.
- HYMAN, L. M. (1975) : On the change from SOV to SVO : evidence from Niger-Congo, in : Li, C. (ed.) : Word Order and Word Order Change. Austin and London, 115-147.
- JESPERSEN, O. (1927) : Modern English Grammar. III. Heidelberg.
- KIPARSKY, P. & STAAL, J. (1969) : Syntactic and semantic relations in Pāṇini, in : F.L. 5, 83-117.
- KISSEBERTH, CH. W. & ABASHEIKH, M. I. (1977) : The Object Relationship in Chi-Mwi:ni, A Bantu language, in : Cole, P. & Sadock, J. M. (eds.) (cf. Fillmore 1977b), 179-218.
- KURYŁOWICZ, J. (1973²) : Esquisses linguistiques I. bevat : Le problème du classement des cas (1949), 131-150.
- LAKOFF, G. (1968) : Instrumental adverbs and the concept of deep structure, in : F. L. 4, 4-29.
- LEISI, E. (1961²) : Der Wortinhalt. Seine Struktur im Deutschen und Englischen. Heidelberg.
- LYONS, J. (1977) : Semantics. Cambridge.
- MEILLET, A. (1937⁸) : Introduction à l'étude comparative des langues indo-européennes. Paris.
- MEILLET, A. & VENDRYES, J. (1948²) : Traité de grammaire comparée des langues classiques. Paris.
- MEINHOF, C. (1938) : Der Ausdruck der Kasusbeziehungen in afrikanischen Sprachen, in : Hoepfli, U. (ed.) : Scritti in onore di Alfredo Trombetti. Milano, 71-85.
- PERROT, J. (1966) : Le fonctionnement du système des cas en latin, in : R.Ph. 40, 217-227.
- RUIPEREZ, M. S. (1954) : Estructura del sistema de aspectos y tiempos del verbo griego antiguo. Análisis funcional sincronico. Salamanca.
- SCHMIDT, K. H. (1977) : Probleme der Ergativkonstruktion, in : MSS 36, 97-116.
- SERBAT, G. (1981) : Cas et fonctions. Paris.
- SEYFERT, G. (1976) : Zur Theorie der Verbgrammatik. Tübingen.
- SOMMER, F. (1931³) : Vergleichende Syntax der Schulsprachen. Leipzig und Berlin.
- STAROSTA, S. (1978) : The one per sent solution, in : Abraham, W. (ed.) : Valence, Semantic Case and Grammatical Relations. Amsterdam, 459-576.
- VAILLANT, A. (1936) : L'ergatif indo-européen, in : B.S.L. 37, 93-108.
- VELTEN, H. V. (1932) : Sur l'évolution du genre, des cas et des parties du discours, in : B.S.L. 33, 205-223.
- VISSER, F. Th. (1963) : An historical syntax of the English Language. I. Leiden.
- WEISGERBER, L. (1958) : Verschiebungen in der sprachlichen Einschätzung von Menschen und Sachen. Köln und Opladen.
- WISE, M. R. (1976) : Language and Behavior, in : Brend, R. & Pike, K. (eds.) : Studies and Monographs 2 : Vol. 1 : Aspects of the Field. The Hague - Paris, 85-140.
- ZSILKA, J. (1962) : The semantics of the accusative case (based on the homeric poems), in : A.L.H. 12, 365-398.
- (1965) : Das System der griechischen Satzformen (Satzstrukturen mit transitiven Verben), in : Acta Antiqua 13, 321-357.